

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

**Українське суспільство в умовах війни:
виклики сьогодення
та перспективи миротворення**

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

**УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
МИРОТВОРЕННЯ**

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

2. Экман П. Психология лжи. Обмани меня, если сможешь. – Санкт-Петербург: Питер, 2012. 272 с.

Садоха О.В.,

професор кафедри філософії

Харківського національного

педагогічного університету

імені Г.С. Сковороди,

д.філос.н., професор,

м. Харків, Україна

ОСВІТА ЯК ЧИННИК БЕЗПЕКИ

Стрімкість мінливості, складноорганізованість і неоднорідність сучасного суспільства, трансформованого в суспільство знань і водночас пронизаного численними ризиками, постало перед потужними викликами, з-поміж яких високим ступенем загрози вирізняється війна й екстремізм, спонукають переглядати роль освіти як вагомого чинника безпеки, визначати відповідно навчально-виховні завдання, актуальні й для України.

Розробки освітніх стратегій, адекватних сучасним викликам, спрямовуються зокрема в річищі сталого розвитку, що в цілому визначено прийняттям Інчхонської декларації «Освіта-2030: забезпечення інклюзивної і справедливої якісної освіти та навчання протягом усього життя для всіх», що закладає основоположні принципи для глобального розвитку освіти до 2030 року [1]. Пріоритетом нової стратегії, як зазначено в Декларації, є зміна умов життя через освіту, визнання ролі освіти як основної рушійної сили особистісного зростання і розвитку в цілому. У Декларації підтверджується, що освіта – це суспільне благо, фундаментальне право особистості, гарантія та основа реалізації інших прав людини. Програма Глобальної освіти-2030 виходить за межі минулих спроб забезпечити доступ до базової освіти, оскільки спрямована на «забезпечення всебічної та справедливої якісної освіти і розвиток можливостей для безперервного навчання всіх». Їй властиві такі сутнісні риси: передбачає дошкільну освіту для молоді та дорослих за будь-яких умов; підкреслює набуття професійних навичок; наголошує на важливості освіти у множинному і взаємозалежному світі; основну увагу приділяє питанням інтеграції, рівності, співпраці; спрямована на забезпечення якісних результатів навчання для всіх протягом усього їхнього життя; основна відповідальність за її здійснення покладена на уряди, при цьому ЮНЕСКО і партнери надають підтримку за

допомогою скоординованих консультацій із питань політики, технічної допомоги, розвитку потенціалу та моніторингу прогресу на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Прикметно, що функціонування освіти передбачено й обов'язково забезпечується у надзвичайних ситуаціях. Приміром, робота ЮНЕСКО в межах невідкладної допомоги і для довгострокового відновлення спрямована на «розвиток систем освіти, які є більш стійкими і чутливими в умовах конфліктів, соціальних хвилювань і стихійних лих», і забезпечення підтримування навчання за надзвичайних умов, у конфліктах і постконфліктних ситуаціях. Навіть у критичних ситуаціях, коли громади втратили все, освіта залишається на вершині пріоритетного списку для сімей, забезпечуючи фізичну та психологічну безпеку для дітей. Інвестування в освіту за часів кризи підвищує стійкість і соціальну згуртованість у спільнотах і має фундаментальне значення для стійкого відновлення [2].

Проте зазначмо: уявлення про можливість контролювати лад у суспільстві через виховання «правильного» учня й громадянина в межах сталої правильної стратегії в монохромному сприйнятті реальності виявляються оманю. Свідченням цього є, наприклад, дослідження на замовлення Тоні Блера (Tony Blair) з Інституту глобальних змін, Ради Безпеки ООН, яке показує, що вплив розповсюдження насильницьких нападів загрожуює як цивілізаційній, національній, так і особистій безпеці незалежно від місця, віри тощо, причому кількість і потужність нападів зростає. Урядові відповіді на боротьбу з насильницьким екстремізмом, військовою експансією здебільшого полягають у розробці значних і коштовних антитерористичних заходів на національному та міжнародному рівнях як реакція на скоєне, а не запобіжний захід [3, с. 2–5].

Узвичаєні освітні практики відповідно не достатні, вони не перешкоджають первинному розвитку насильницьких ідеологій. У повсякденні людина повсякчас продовжує перебувати в ситуації невизначеного, в ситуації змінності безпеки / небезпеки; у багатьох країнах з Україною включно спостерігається здійснення освітніх практик в аспекті конкуренції – виживання зі спрямуванням налаштувань до сталої парадигми.

Традиційно освіта розуміється як підготовка до життя, як чинник та засіб особистої реалізації, як важливий елемент прогресу і соціальних змін відповідно до потреб людини і запитів суспільства. Проте на зламі тисячоліть продукується філософсько-освітня думка, що без певних запобіжних заходів освіта може озброїти людей таким чином, що вони стануть «більш ефективними вандалами землі» (David Orr). У працях відомих фахівців (як-от: Джерт Дж. Бієста (Gert J. Biesta), Енді Харгрівз (Andy Hargreaves), Девід Опп (David Orr) та інших) підкреслено необхідність зважати на крихкість і вразливість

людської природи, на весь спектр імовірностей, переходить від конкуренції до співпраці, співтворчості, ефективної взаємодії з іншими, плюральності практик, зрілого (не підготовчого) відповідального способу буття. Питання про мету освітніх прагнень і зусиль набуває визначального статусу, найважливішим є «приймати осмислені рішення щодо «чого» і «як» наших освітніх зусиль, тобто рішень про зміст і процеси [4, с. 38], про способи мирного співжиття, а не виживання чи освоєння ресурсів, про врівноваження інтересів особистості з державою – та інтересів держави з такими, що мають цивілізаційне значення.

Нова освітня парадигма (зокрема, презентована в працях Наїфа Аль-Родхана (Nayef Al-Rodhan), Олега Базалука) враховує також космічний простір як глобальне співтовариство, пропонуючи вирішення потенційних небезпек через узгодження національних інтересів держав у космічному просторі як просторі єдності та прояснення відносин безпека / небезпека на землі та у Всесвіті. Безсумнівно, перед викликами воєнної глобалізації освіта стає беззаперечним чинником стійкої глобальної безпеки за умови її пріоритетності у держав та їхніх установ, у сув'язі із соціальними, економічними, екологічними, технологічними зрушеннями.

Необхідність освіти певного виду, що допоможе виробити нашу «спорідненість життю», оптимально увійти в глобальний соціокультурний контекст, особливо актуальна для України, що долає наслідки тоталітарного минулого та імперських зазіхань. З огляду на це відзначмо актуалізацію засад педагогіки миру (попри її недостатню розробленість) у вітчизняному освітньому просторі, що засвідчують зокрема наукові конференції (як-от: [5]), розвідки з проблем формування миротворчих поглядів учнівської молоді (В. Андрущенко, А. Дем'янчук), також Український Рух «Педагоги за мир та взаєморозуміння», участь освітян та учнів і студентів у різноманітній волонтерській діяльності тощо.

Однак досі українська освіта значною мірою залишається в лабетах авторитарного навчання, подвійної моралі, імітування діяльності, засилля бюрократизму, недооцінки з боку держави, недостатності поваги до різноманіття, відчуження громадськості від її поля, що ослаблює її функцію реформувати суспільне життя зі спрямуванням у майбутнє, на засадах гнучкості, творчості, соборності, справедливості, безконфліктності тощо. Українське реформування в освітньому полі потребує більш глибокого й прискореного переосмислення процесу і змісту освіти на всіх рівнях, із виробленням і застосуванням розмаїтих освітніх практик, із залученням якомога більшої частини населення до реальної участі у винесенні освітніх рішень на основі загальнолюдських та національних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Education Forum; Education 2030. Incheon Declaration: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813M.pdf> (дата звернення: 01.06.2018)
2. Education in emergencies. URL: <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies> (дата звернення: 15.05.2018)
3. Education and Security. A global literature review on the role of education in countering violent religious extremism / Blair T. Ghosh R., Manuel A. [and others]. Tony Blair Faith Foundation. 2016. URL: https://institute.global/sites/default/files/inline-files/IGC_Education%20and%20Security.pdf (дата звернення: 05.06.2018).
4. Biesta G. Giving Teaching Back to Education: Responding to the Disappearance of the Teacher. *Phenomenology & Practice*. 2012. Vol.6. No. 2. Pp. 35-49.
5. Освіта і доля нації. Філософія і педагогіка миру в Україні та сучасному світі: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2016 р.) / Харк. нац. пед. університет ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2016. 250 с.

Семчук Н.І.,

завідувач сектору

відділу інноваційної діяльності

та дослідно-експериментальної роботи

ДНУ «Інститут модернізації змісту

освіти», к.філос.н., доцент,

м. Київ, Україна

ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ

Збройний конфлікт на сході України супроводжується тривалою гуманітарною кризою. Тисячі громадян України відчувають вплив останньої на своє життя, дехто з них – щоденно, перетинаючи «лінію розмежування» (довжиною 457 км), що є наразі однією з найбільш забруднених мінами ділянок землі у світі [1]. Війна ставить під загрозу фізичний та психологічний добробут дітей, особливо тих, хто живе поблизу зони розмежування. За даними ЮНІСЕФ, у межах 5 км від «лінії розмежування» мешкають понад 19 000 дітей, з яких 12 000 можуть потрапити під обстріл щонайменше раз на місяць. Дехто з них в останні роки не мав змоги ходити до школи або був змушений навчатися у приміщеннях, де вікна закриті мішками з піском, ховатися у підвалах під час обстрілів та тривалий час